

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2026.1.05>
CZU: 373.2:37.015/.09(498+478)

VALORIFICAREA MIJLOACELOR DIDACTICE DIN NATURĂ ÎN DEZVOLTAREA HOLISTICĂ A PREȘCOLARILOR

Ana-Maria-Delia RÎPEANU,
doctorandă, Școala Doctorală Științe ale Educației,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, RM,
profesoară la Educație Timpurie, Grădinița „Steaua”, București, România
ORCID: 0009-0003-4440-3629
E-mail: delia_ana_maria97@yahoo.com

Stela GÎNJU,
doctor în pedagogie, conferențiar universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, RM
ORCID: 0000-0002-0673-2099
E-mail: ginju.stela@upsc.md

Rezumat. În acest articol autorii reflectă importanța valorificării unei diversități de mijloace didactice din natură în activitățile instructiv-educative din învățământul preșcolar, de către educatoare. Sunt prezentate teorii și principii cu privire la mijloacele didactice, mijloacele didactice din natură și impactul acestora în dezvoltarea holistică a copiilor. În acest sens, sunt descrise dimensiunile dezvoltării holistice ale copiilor cu vârste cuprinse între 3-6 ani, comportamente și deprinderi specifice și tipuri de activități recomandate. De asemenea, în cadrul articolului prezent este propus un model pedagogic de valorificare a mijloacelor din natură în dezvoltarea holistică a preșcolarilor, cuprinzând, atât teorii, cât și metodologii (crearea unui ghid didactic pentru educatoare, sugestii de mijloace didactice din natură și sugestii de valorificare a lor în activitățile de dezvoltare experiențială și liber-alese specifice Curriculum-ului pentru Educație Timpurie), privind atingerea uneia dintre cele mai importante finalități educaționale și anume dezvoltarea holistică a copiilor.

Cuvinte-cheie: mijloace didactice, natură, dezvoltare holistică, preșcolari, model pedagogic.

VALIDATION OF NATURE-BASED TEACHING MEDIA IN THE HOLISTIC DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

Summary. In this article, the authors reflect the importance of capitalizing on a diversity of teaching aids from nature in the instructional-educational activities in preschool education, by educators. Theories and principles regarding teaching aids, teaching aids from nature and their impact on the holistic development of children are presented. In this regard, the dimensions of the holistic development of children aged 3-6 years, specific behaviors and skills and types of recommended activities are described. Also, in the present article, a pedagogical model of capitalizing on the means from nature in the holistic development of preschoolers is proposed, comprising both theories and methodologies (creation of a teaching guide for educators, suggestions for teaching aids from nature, and suggestions for capitalizing on them in experiential and free-choice development activities specific to the Early Childhood Education Curriculum), in order to achieve one of the most important educational goals, namely, the holistic development of children.

Keywords: teaching aids, nature, holistic development, preschoolers, pedagogical model.

Introducere. Atât Curriculumul pentru Educație Timpurie din România, cât și Curriculumul pentru Educație Timpurie din Republica Moldova promovează o viziune integrată și holistică asupra dezvoltării copilului preșcolar, fundamentată pe principii educaționale moderne și pe respectarea individualității fiecărui copil. Ambele documente curriculare

susțin ideea conform căreia dezvoltarea holistică a copilului (dezvoltarea cognitivă, socio-emoțională, a limbajului și comunicării, dezvoltarea fizică, dezvoltarea capacităților și atitudinilor de învățare, etc.) se realizează printr-un ansamblu coerent de strategii educaționale menite să le ofere copiilor oportunitatea de a-și atinge întregul potențial, într-un mediu

educațional stimulativ și echilibrat, cu mijloace diverse și variate [5].

Conform Curriculumului pentru Educație Timpurie (2019), elaborat de Ministerul Educației Naționale din România, educatorii sunt încurajați să adopte în activitățile educaționale strategii creative și personalizate, adaptate intereselor, ritmurilor de învățare și nevoilor specifice fiecărui copil [5].

Educația preșcolară propune o abordare centrată pe copil, sprijinită printr-o varietate de resurse educaționale și mijloace didactice diverse ce să poată fi valorificate de către profesorii pentru educație preșcolară în activitățile zilnice cu copiii, pentru dezvoltarea holistică a acestora, subliniind „principiul educației centrate pe copil: cunoașterea, respectarea și valorizarea unicității copilului, a nevoilor, trebuințelor și caracteristicilor acestuia” [5, p.4].

Discuții, metodologie. Rezultate. Mijloacele didactice constituie o componentă esențială și dinamică a procesului educațional, fiind simultan instrumente de mediere, suporturi cognitive și catalizatori ai dezvoltării holistice a copilului, acestea dintâi transformând procesul de învățare într-o experiență activă, participativă și creativă.

Evoluția conceptului de „mijloace didactice” reflectă transformarea continuă a perspectivei pedagogice asupra rolului materialelor în procesul educațional. În prima jumătate a secolului al XX-lea, prin contribuțiile Mariei Montessori accentul s-a remarcat asupra autonomiei, acțiunii și experienței senzoriale directe ca forme esențiale ale învățării, de către copil prin mânguirea mijloacelor didactice variate [6].

În anii 1990 S. Cristea a extins conceptul la un ansamblu de resurse materiale și tehnice care mediază transmiterea și asimilarea cunoștințelor: „mijloacele didactice reprezintă ansamblul instrumentelor materiale, naturale, tehnice, etc., selectate și adaptate pedagogic la nivelul metodelor și al procedurilor de instruire pentru realizarea eficientă a sarcinilor proiectate la nivelul activității de predare-învățare-evaluare” [4, p. 202].

Mijloacele didactice sunt privite ca instrumente motivaționale ce stimulează curiozitatea, iar în abordările contemporane, reprezentate de Barad și Bennet, aceste mijloace fiind considerate „entități vibrante și active” ce interacționează dinamic cu educatorul și copilul, generând transformări reciproce și învățare profundă [apud. 7].

În ceea ce privește mijloacele didactice provenite din natură, autorii C. Andon, E. Haheu, L. Gordea și S. Gînju, în lucrarea „*Teoria și metodologia familiarizării preșcolarilor cu natura*” (ediția a II-a revizuită și

completată, 2014), aduc în atenție concepțiile unor pedagogi clasici de renume privind rolul naturii în formarea și dezvoltarea copiilor. Aceștia evidențiază contribuția naturii nu doar la dezvoltarea morală, cognitivă și emoțională, ci și la cultivarea patriotismului, a simțului estetic, a abilităților senzoriale și a conștiinței de sine, încă din primii ani de viață [1].

Astfel, J.A. Comenius subliniază interdependența dintre om și natură, considerând că educația trebuie să fie în concordanță cu legile naturale. În viziunea sa instruirea bazată pe științele naturii le oferă copiilor cunoștințe complexe și aplicabile în viața cotidiană [apud.1, pp. 8–9].

În aceeași direcție J.J. Rousseau accentuează rolul naturii în educația senzorială, considerând experiența directă drept sursa autentică a cunoașterii și dezvoltării cognitive, dar și fundament al educației morale și estetice [apud. 1].

I.G. Pestalozzi promovează principiul concordanței cu natura, propunând observarea directă a mediului ca metodă de formare a gândirii logice și a exprimării conștiinței, sub îndrumarea educatorului [apud.1, p. 10]. La rândul său, Friedrich Fröbel vede activitatea copilului în natură drept o modalitate de învățare prin muncă, menită să-i stimuleze curiozitatea, reflecția și învățarea autonomă [ibidem. p. 11].

Maria Montessori consideră că activitățile desfășurate în natură cultivă atitudinea grijulie față de ființele vii, având un rol important în formarea responsabilității morale [ibidem. p. 11].

În viziunea lui K.D. Ușinski natura este un agent educațional complex, ce contribuie la formarea patriotismului și la dezvoltarea simțului estetic. El insistă, totodată, asupra necesității de a construi un sistem coerent de cunoștințe ale copiilor despre fenomenele naturale, bazat pe observarea elementelor familiare mediului apropiat [ibidem, p. 12]. Ușinski face referire și la mijloacele didactice provenite din „natura moartă” – precum pietrele, soluțiile sau alte elemente minerale – ce pot fi utilizate în activități educaționale exploratorii [ibidem, p. 12].

De asemenea E.N. Vodovozov susține că natura favorizează dezvoltarea multilaterală a copilului, stimulând personalitatea, curiozitatea și gândirea. El recomandă combinarea observării fenomenelor naturale cu alte metode complementare, precum munca, experimentul, conversația, povestirea și lectura [ibidem, p. 13]. Într-o abordare aplicativă Korzakov propune ideea că îngrijirea plantelor și animalelor contribuie la formarea trăsăturilor morale și sociale pozitive – precum conștiințiozitatea, perseverența, hărnicia și punctualitatea – constituind

premisele unei educații ecologice primare [ibidem, p. 145].

Pentru valorificarea mijloacelor didactice din natură în activitățile instructiv-educative cu copiii din învățământul preșcolar, am elaborat un *Model Pedagogic*, urmărind funcțiile și caracteristicile specifice unui astfel de instrument de cercetare. Potrivit pedagogului M. Bocoș, modelul pedagogic semnifică „un sistem teoretic și practic, prin care se reflectă o concepție pedagogică anume, fiind delimitate cele mai importante variabile ale educației în raport cu diverse teorii sau paradigme ale sistemului pedagogic, având implicații practice la nivel de sistem și de proces. Un model pedagogic cuprinde analize ample, holistice ale aspectelor pedagogice, acestea urmând a fi detaliate prin modele educaționale, curriculare și modele didactice” [2, pp. 221-223].

Pentru elaborarea modelului pedagogic am avut în vedere două componente majore, și anume:

- fundamentarea **teoretică** (bazată pe principii teoretice și teorii pedagogice referitoare la utilizarea mijloacelor didactice din natură și contribuția acestora în dezvoltarea holistică a copiilor preșcolari, atât teoriile, cât și principiile studiate și reflectate în dimensiunea teoretică sintetizând componentele conceptului de dezvoltare holistică și sub-

liniind conexiunea cu mijloacele didactice - un alt concept cheie al cercetării);

- fundamentarea **metodologică** (aceasta cuprinzând două direcții principale: 1. metodologia dezvoltării holistice a preșcolarilor prin mijloace didactice din natură, stabilind dimensiunile de dezvoltare holistică specifice copiilor din grădinițe, dar și a metodelor și activităților specifice prin care mijloacele didactice din natură pot fi valorificate în procesul de dezvoltare holistică al preșcolarilor și 2. programul de formare pentru cadrele didactice, concretizat prin intermediul sesiunilor de training pentru educatoare (întâlniri, interasistențe și activități model, ateliere), dar și printr-un ghid pentru educatoarele preocupate constant de găsirea unor sugestii metodologice, a unor idei de activități și metode prin care să valorifice cât mai eficient mijloacele didactice pe care le au la dispoziție în realitatea apropiată, respectiv în mediul înconjurător, pentru dezvoltarea holistică a copiilor).

În componenta teoretică a Modelului Pedagogic este prezentată baza conceptuală pe care s-a fundamentat realizarea modelului propus, prin teorii și principii pedagogice precum:

- Accepțiuni ale pedagogilor cu privire la rolul naturii asupra dezvoltării holistice a copiilor încă

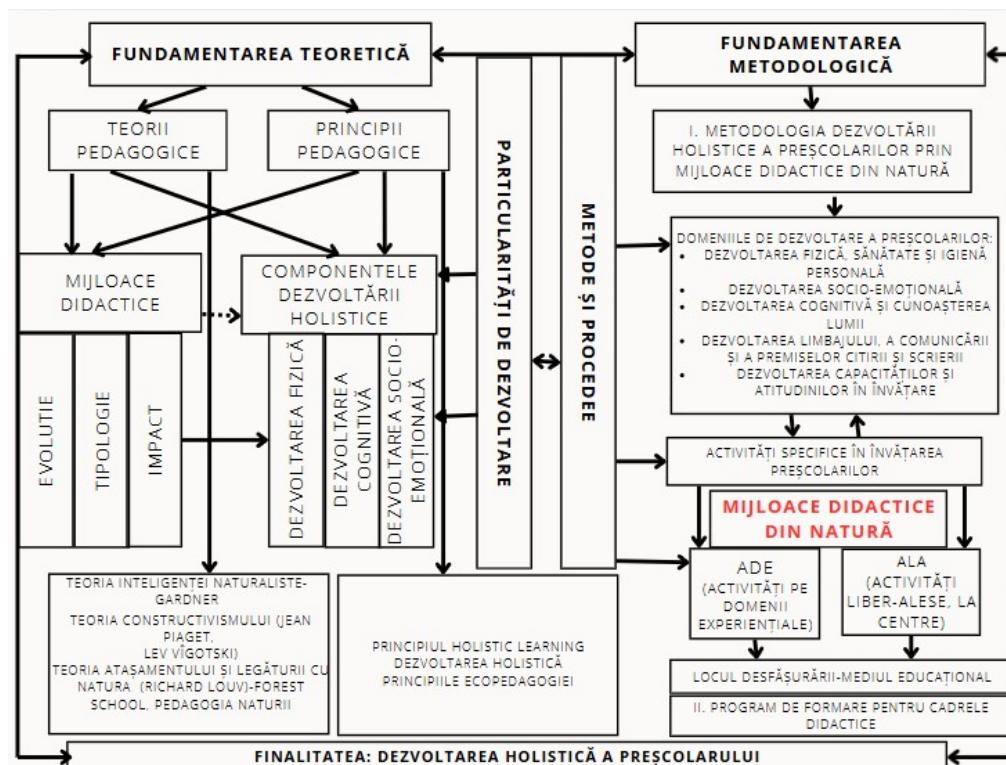

Figura 1. Modelul Pedagogic de valorificare a mijloacelor didactice din natură pentru dezvoltarea holistică a copiilor preșcolari

de la vârste timpurii, precum M. Montessori: explorarea directă de către copil a mediului înconjurător și expunerea frecventă la mediul înconjurător determină învățarea multilaterală, natura ca învățător direct al copilului. Pentru Montessori natura are dublu sens: natura interioară a copilului și natura exterioară, înconjurătoare. Montessori argumentează că grădinaritul, îngrijirea animalelor și observarea ciclurilor naturale contribuie la autoeducația copilului și la dezvoltarea responsabilității. De asemenea natura și universul sunt prezentate copilului ca o rețea de interconexiuni, în care orice element viu sau neviețuit își are rolul său [6] ;

- Abordarea Forest Nature School: principiul dezvoltării inteligenței naturale a lumii vii (conceptul *whole life experience*) ; prin contactul direct cu natura copilul se dezvoltă în armonie cu natură: „prin conexiunea cu natura, putem spune povestea naturii și a lumii înconjurătoare prin intermediul propriei ființe, propriilor simțiri” [3, p.11]:

În secolul al XX-lea, în plan internațional, apare conceptul *forest nature* (natura forestieră) ce intervine în activitățile educaționale cu copiii din ce în ce mai frecvent, dezvăluind o diversitate de mijloace didactice provenite din natură. Autoarea Ruth Wilson exemplifică, în lucrarea *Nature and young children*, mijloacele didactice ce pot fi valorificate: „iarbă, pietriș, nisip, rădăcini de copaci, plante, o varietate de suprafețe și teren neuniform, frunze, flori, mușchi, pene, coji de ouă, apă, fructe de pădure proaspăt culese, bușteni, sol, grădini de îngrijire personală, unelte de construcție și grădinarit, hrănitore pentru păsări” etc. [8, p. 9].

Conform autorilor „The essential guide of forest school”, J. Cree și M. Robb, *Forest nature* „este un proces inspirațional ce oferă tuturor oportunități regulate de a dobândi și a dezvolta încrederea și stima de sine prin experiențe practice de învățare, într-un mediu împădurit sau natural cu copaci. Școala Pădurii este o abordare specializată a învățării ce se încadrează în și completează contextul mai larg al învățării în aer liber” [3, p. 10]. Printre mijloacele didactice cele mai des utilizate în *Forest nature* sunt: noroiul, pământul, apa, plantele și materialele pe bază de plante [3, pp. 326-328].

- Pedagogia naturii: abordare ce recunoaște natura ca un spațiu fundamental de învățare și de dezvoltare. Se referă la exercițiul copilului de a învăța alături de mediul natural, prin intermediul naturii, construindu-se creativitatea, reziliența, stima de sine, etc. [3, p.44] și de asemenea, învățarea în natură propune o imersiune senzorială completă în

cunoașterea realității înconjurătoare: prin mijloace vizuale, olfactive, auditive, senzoriale, tactile (contactul cu suprafețe) și gustative, în funcție de fiecare sezon [ibidem, p 33].

- Principul *holistic learning* presupune dezvoltarea următoarelor capacități ale copiilor: comunicare și limbaj, dezvoltare fizică, socio-emoțională, matematică, cunoașterea și înțelegerea lumii, expresivitate și artă, dar și dezvoltarea creativității, a gândirii critice, a jocului și explorării, a învățării active (prin motivare, concentrare) [Ibidem, p. 58]. Se pune accent pe echilibrul și integrarea acestor dimensiuni.

Modelul practicării învățării holistice prin intermediul naturii dezvăluie axele dezvoltării holistice ale ființei umane prin practicarea învățării în natură, cu mijloace didactice din mediul apropiat: minte, trup, emoții, spirit [ibidem, pp. 56-57].

În ceea ce privește componenta metodologică, atât metodologia dezvoltării holistice a preșcolarilor (prin valorificarea mijloacelor didactice din natură în activitățile educaționale cu preșcolarii în raport cu dimensiunile de dezvoltare ale acestora și cu activitățile specifice Curriculum-ului pentru Educație Timpurie -2019), cât și componenta formării cadrelor didactice din grădiniță pentru realizarea unor activități didactice cu mijloace naturale, reprezintă două dimensiuni aflate în strânsă legătură pentru obținerea finalității concentrate în prezenta cercetare, și anume: *dezvoltarea holistică a copiilor preșcolari, ținând cont de dimensiunile, reperele și caracteristicile de dezvoltare (cognitivă, fizică, socio-emoțională), specifice acestora conform documentelor curriculare, prin utilizarea cu precădere a mijloacelor didactice provenite din natură și prin îmbinarea și valorificarea lor în activități cât mai creative, activități de dezvoltare experiențiale (ADE) și activități liber-alese (ALA), într-un mediu educațional cu mijloace naturale diverse și variate* [5].

Activitățile educaționale dedicate copiilor preșcolari au fost concepute pentru a contribui la stimularea dezvoltării holistice a copiilor, pe ariile de cunoaștere specifice Curriculum-ului pentru Educație Timpurie din România (2019): Dezvoltarea fizică, sănătate și igienă personală, Dezvoltarea socio-emoțională, Dezvoltarea cognitivă și cunoașterea lumii, Dezvoltarea limbajului, a comunicării și a premiselor citirii și scrierii și Dezvoltarea capacităților și atitudinilor în învățare, pentru acestea fiind selectate câteva comportamente specifice și dimensiuni ale dezvoltării relevante pentru valorificarea mijloacelor didactice naturale în activitățile instructiv-educative [5].

Tabelul 1. Dimensiuni și comportamente ale dezvoltării holistice a copiilor preșcolari (3-6 ani) selectate din Curriculum pentru Educație Timpurie (2019) [5, pp. 18-24]

Domeniul de dezvoltare	Dimensiuni ale dezvoltării	Comportamente specifice de dezvoltare
Dezvoltarea fizică, sănătate și igienă personală	● Motricitate grosieră și motricitate fină în contexte de viață familiar ● Conduită senzorio-motorie, pentru orientarea mișcării	<i>Comportamentul 1.2.</i> Participă activ în jocuri, dansuri, jocuri în aer liber etc. <i>Comportamentul 1.3.</i> Utilizează mâinile și degetele pentru realizarea de activități variate <i>Comportamentul 2.1.</i> Utilizează simțurile (văzul, auzul, simțul tactil, mirosul etc.) în interacțiunea cu mediul apropiat
Dezvoltarea socio-emoțională	● Interacțiuni cu adulții și cu copii de vârste apropiate ● Conceptul de sine	<i>Comportamentul 1.3.</i> Inițiază/participă la interacțiuni pozitive cu copii de vârstă apropiată <i>Comportamentul 1.1.</i> Manifestă încredere în adulții cunoscuți, prin exersarea interacțiunii cu aceștia <i>Comportamentul 3.2.</i> Își promovează imaginea de sine, prin manifestarea sa ca persoană unică, cu caracteristici specifice
Dezvoltarea cognitivă și cunoașterea lumii	● Relații, operații și deducții logice în mediul apropiat ● Cunoștințe și deprinderi elementare matematice pentru rezolvarea de probleme și cunoașterea mediului apropiat ● Caracteristici structurale și funcționale ale lumii înconjurătoare	<i>Comportamentul 1.1.</i> Identifică elementele caracteristice ale unor fenomene/relații din mediul apropiat <i>Comportamentul 1.5.</i> Realizează, în mod dirijat, activități simple de investigare a mediului, folosind instrumente și metode specifice <i>Comportamentul 2.1.</i> Demonstrează familiarizarea cu conceptul de număr și cu numerația <i>Comportamentul 2.4.</i> Efectuează operații de seriare, grupare, clasificare, măsurare a obiectelor <i>Comportamentul 3.2.</i> Identifică și valorifică unele caracteristici ale lumii vii, ale Pământului și Spațiului
Dezvoltarea limbajului, a comunicării și a premiselor citirii și scrierii	● Premise ale citirii și scrierii, în contexte de comunicare cunoscute	<i>Comportamentul 3.1.</i> Participă la experiențe de lucru cu cartea, pentru cunoașterea și aprecierea cărții <i>Comportamentul 3.4.</i> Asimilează unele elemente ale scrisului și folosește diferite modalități de comunicare grafică și orală pentru transmiterea unui mesaj
Dezvoltarea capacităților și atitudinilor în învățare	● Curiozitate, interes și inițiativă în învățare ● Activare și manifestare a potențialului creativ	<i>Comportamentul 1.1.</i> Manifestă curiozitate și interes pentru experimentarea și învățarea în situații noi <i>Comportamentul 3.1.</i> Manifestă creativitate în activități diverse <i>Comportamentul 3.2.</i> Demonstrează creativitate prin activități artistico-plastice, muzicale și practice, în conversații și povestiri creative

Fiecare dimensiune și comportament selectat în tabelul anterior contribuie la stimularea dezvoltării globale, holistice, a copiilor preșcolari, aceștia fiind încurajați prin activitățile de tip ADE-pe domenii

experiențiale din Curriculum (activități de cunoașterea mediului, matematice, psiho-motorii, activități pentru domeniul Om și Societate, de limbă și comunicare sau estetic-creative și practice) și de tip

ALA-liber-alese (activități la centre de lucru-Nisip și Apă, Științe, Artă, Construcții, Joc de Rol, Bibliotecă) să se dezvolte multilateral, să fie curioși, creativi și independenți și totodată, să ia contact direct cu mediul înconjurător, prin valorificarea de către aceștia și educatoare a multiplelor resurse naturale (mijloace didactice provenite din natură) în activitățile instructiv-educative [5].

Astfel, am corelat și am integrat mijloace didactice variate din natură (în funcție de criterii precum

categorii, sezon, proveniență etc.) în activitățile pe domenii experiențiale și în cele liber-alese de la centrele de lucru din mediul educațional al grădiniței, pentru a evidenția relația interdependentă dintre conceptul de dezvoltare holistică și mijloacele didactice din natură și de asemenea, pentru a sublinia modalități diverse de valorificare a mijloacelor didactice naturale pentru a avea ca rezultat dezvoltarea holistică a copiilor preșcolari într-un spațiu educațional amenajat corespunzător.

Tabelul 2. Sugestii de valorificare a mijloacelor didactice naturale pentru activități ADE (de dezvoltare pe domenii experiențiale) și ALA (liber-alese)

Categorii de mijloace didactice provenite din natură	Sugestii de valorificare a mijloacelor didactice din natură în activitățile ADE și ALA
Plante: Frunze, flori uscate, iarbă, mușchi, tulpini de flori, crenguțe, scoarță	Colaje, clasificări botanice, decoruri sezoniere, observații la microscop, activități senzoriale, povești din natură, exerciții de scriere grafică cu materiale din natură (flori, semințe de flori, petale, etc.)
Fructe, legume și semințe: Ghinde, castane, conuri de brad, semințe (dovleac, floarea-soarelui), nuci	Jocuri de numărare, sortare, construcții, muzicuțe din semințe, jocuri sportive cu transport de greutate cu mijloace naturale, întreceri și ocoliri de obstacole, activități de sortare semințe, tablouri cu semințe și ghinde, etc.
Pietre și Roci: Pietricele, nisip, pietre de râu, scoici, argilă naturală	Mozaicuri, pictură pe pietre, modelaj, jocuri senzoriale, exerciții grafice în nisip, sortare scoici etc.
Fibre și materiale vegetale: Paie, sfoară de cânepă, fire de lână netratată, coji de porumb	Țesături simple, legături, decorațiuni rustice, colaje, exerciții de numerație și ordonare cu paie și bețe, activități practice (machete, tablouri)
Lemn: Bețe subțiri, rondele de lemn, bucăți de scoarță, rumeguș	Construcții, machete, trasee motrice
Elemente sezoniere: Fructe uscate, spice de grâu, lavandă, flori de câmp, dovlecei	Proiecte tematice de sezon, decoruri naturale, ateliere senzoriale, activități practice (aranjamente), jocuri de rol (la florărie, la ora de ceai etc)
Materiale biodegradabile: Carton reciclat, coji de ouă, coji de ceapă, zaț de cafea	Compostare, observarea procesului de descompunere, activități de reciclare, parade cu obiecte confecționate din materiale biodegradabile etc.

Perioada preșcolară este marcată de curiozitate, activități variate și diverse bazate pe joc și explorare continuă. De aceea este necesar să adaptăm activitățile educative cu preșcolarii, ținând cont de particularitățile lor de vârstă (cognitive, socio-emoționale, fizice etc.) [5].

Referitor la locul desfășurării activităților educaționale cu preșcolarii, acesta poate fi reprezentat de sala de grupă (amenajată cu diverse mijloace didactice, centru tematic, centre pentru activitățile liber-alese, colț pentru întâlnirea de dimineață etc.), dar și de mediul natural (grădină, curtea grădiniței, iar pentru activitățile extrașcolare: parcuri, grădini zoo și grădini tematice, pădurea etc.).

În ceea ce privește cea de-a doua direcție a fundamentării metodologice, am elaborat un program

de formare a cadrelor didactice cu referire la familiarizarea și la formarea acestora în contextul valorificării eficiente a mijloacelor didactice din natură pentru dezvoltarea holistică a preșcolarilor. Programul a constat din: traininguri cu cadrele didactice, ateliere și întâlniri de lucru, activități demonstrative și interasistențe cu copiii.

La fel a fost întocmit un ghid pentru educatoarele din grădiniță cu scopul de a sprijini cadrele didactice în procesul de valorificare a mijloacelor didactice din natură pentru dezvoltarea holistică a preșcolarilor, prin integrarea a cât mai diverse și numeroase resurse naturale în activitățile instructiv-educative.

Ghidul cadrelor didactice este conceput pentru a le oferi educatoarelor idei de activități și metode eficiente de valorificare a mijloacelor didactice din na-

tură corelate cu dimensiunile dezvoltării holistice a copiilor, precum: observația directă în natură, strategii de amenajare a spațiului educațional (centrele pentru activități liber-alese sau centrul tematic din sala de grupă, de exemplu, cu resurse și *kituri* sezoniere cu mijloace din mediul înconjurător, jocul- idei de jocuri didactice, logice de mișcare, de rol, muzicale, etc.), experimente senzoriale etc.

Ghidul cadrelor didactice este un suport metodologic pentru educatoare (adaptat la nivelurile specifice dezvoltării multilaterale a copiilor preșcolari) realizat printr-un proces de relaționare directă cu dimensiunea teoretică de conținut, reflectându-se teoriile relevante despre conexiunea dintre mijloacele didactice naturale și importanța lor în dezvoltarea globală, holistică a copiilor de vârste timpurii.

Concluzii. Recomandări. Modelul Pedagogic propus se dovedește a fi un instrument eficient pentru valorificarea mijloacelor didactice din natură în dezvoltarea holistică a copiilor preșcolari, întrucât, atât activitățile educaționale concepute pentru copii, cât și ghidul realizat pentru educatoare, permit o învățare holistică și interactivă, ce subliniază importanța înțelegerii și aprofundării conceptelor-cheie

ale cercetării, și anume mijloacele didactice din natură și dezvoltarea holistică a copiilor prin combinarea mijloacelor, integrarea lor creativă (prin metode originale) de către educatoare, în activitățile instructiv-educative zilnice, din grădiniță.

Prin implementarea modelului pedagogic cadrele didactice își consolidează metodele de valorificare a resurselor din mediul înconjurător, iar copiii devin mai conștienți de ei înșiși și de mediul cu care iau contact direct, dezvoltându-se (prin diferite metode propuse de educatoare) holistic.

Se recomandă integrarea sistematică a activităților bazate pe mijloace didactice naturale în planificările educaționale anuale și săptămânale, pentru a stimula gândirea critică, curiozitatea și sensibilitatea ecologică a copiilor.

Totodată, se dovedește necesară formarea continuă a cadrelor didactice prin cursuri și ateliere de bune practici, axate pe utilizarea creativă și sustenabilă a mijloacelor didactice naturale, astfel încât acestea să poată adapta modelul pedagogic la diversitatea copiilor și la contextul specific al fiecărei grădinițe din învățământul preșcolar.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. ANDON C. et. al. *Teoria și metodologia familiarizării preșcolarilor cu natura (ediția a II-a revizuită și completată)*. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”. 2014, 255 p. ISBN 978-9975-46-216-7
2. BOCOȘ M. D. (coord.). *Dicționar praxiologic de pedagogie. Volumul IV*. Pitești: Paralela 45. 2016, 400 p. ISBN 5940000003500
3. CREE J., ROBB M. *The Essential Guide to Forest School and Nature Pedagogy*. London: Editura Routledge. 2021, 406 p. ISBN 978-0367425616
4. CRISTEA S. *Dictionar de pedagogie*[online]. București: Editura Didactică Pedagogică. 1998, 479 p. ISBN 973-30-5130-6 2019 [citat 8.10.2025]. Disponibil: <https://ro.scribd.com/doc/21410959/Sorin-Cristea-Dictionar-de-Termenii-Pedagogici#page=201>
5. Curriculum pentru Educație Timpurie [online]. București, 2019 [citat 12.09.2025]. Disponibil: https://www.edu.ro/sites/default/files/Curriculum%20ET_2019_aug.pdf
<https://www.eumed.net/librosgratis/2015/1457/constructivismo.htm#:~:text=Piaget%20confirm%C3%B3%20que%20los%20ni%C3%B1os,de%20presentar%20gran%20variedad%20de>
6. MONTESSORI M. *Descoperirea copilului*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1977, 316 p. ISBN 101IPTIMDE
7. PENFOLD L. *Material Matters in Children's Creative Learning*. [online]. 2019 [citat 8.10.2025]. Disponibil: <https://jods.mitpress.mit.edu/pub/bwp6cysy/release/1>
8. WILSON R. *Nature and young children. Encouraging creative play and learning in natural environments*. [online]. 2023 [citat 10.10.2025]. Disponibil: <https://ro.scribd.com/document/695064104/Ruth-Wilson-Nature-and-Young-Children-Encouragi-BookZZ-org>